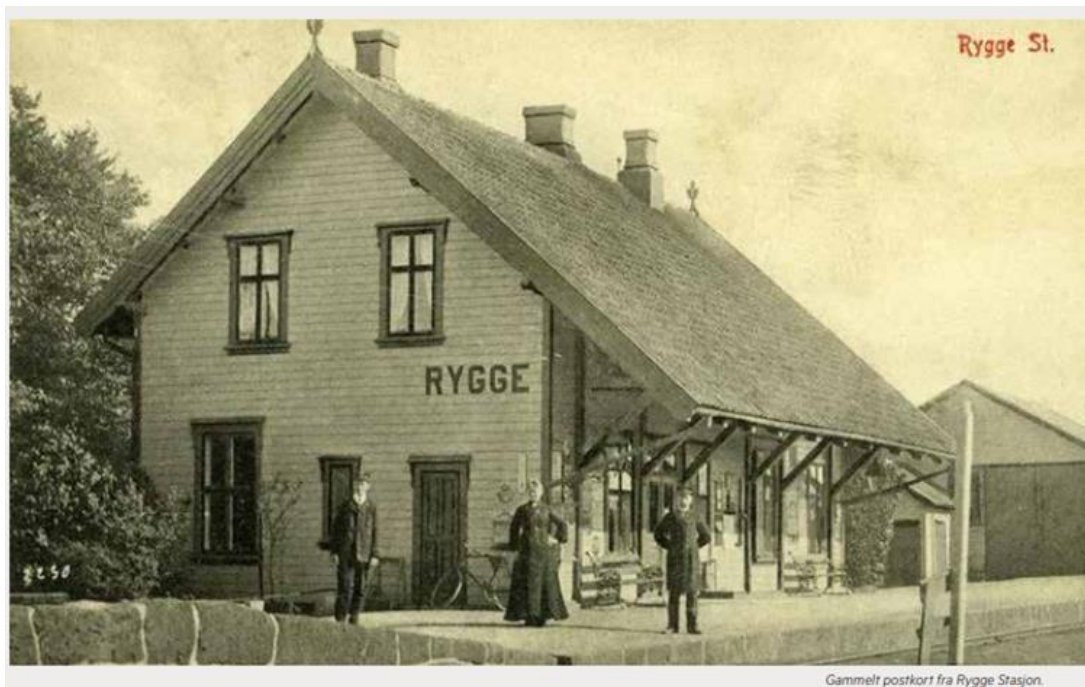

Konsekvensutredning av kulturmiljøer

– kommunedelplan for Halmstad

Foreliggende rapport omhandler fagtema kulturmiljø innenfor planområdet til kommunedelplan for Halmstad. Denne delrapporten dokumenterer registreringer og verdivurderinger av kulturmiljøer innenfor planområdet, og vurderer omfang og konsekvenser av planlagt tiltak for kulturmiljøverdier som omfattes av deltemaet. Formålet med konsekvensutredningen er i Forskrift om konsekvensutredninger for planer etter plan- og bygningsloven: «å sikre at hensynet til miljø og samfunn blir tatt i betraktning under forberedelsen av planer, og når det tas stilling til om, og på hvilke vilkår, planer skal gjennomføres». Utredningen skal gi planmyndigheten grunnlag for å behandle og vedta arealplanene og eventuelt fastsette vilkår for å gjennomføre tiltaket.

Forskrift om konsekvensutredninger for planer etter plan- og bygningsloven forutsetter at konsekvensutredningen for kommuneplanens arealdel beskriver virkninger for miljø og samfunn av alle nye områder for utbygging og vesentlig endret arealbruk i eksisterende byggeområder. Det skal gis en beskrivelse av virkningene både av de enkelte utbyggingsområdene hver for seg, og av de samlede arealbruksendringene i planen. For kommuneplanens arealdel og kommunedelplaner bør fokus for konsekvensutredningen være å besvare spørsmål knyttet til lokalisering og arealformål, det vil si å utrede hvilke konsekvenser den foreslåtte arealbruk vil få for kulturmiljøer. Begrepet kulturmiljøer er en samlebetegnelse for kulturminner, kulturmiljøer og landskap, innført av regjeringen i april 2020, i Stortingsmelding 16 «Nye mål i kulturmiljøpolitikken».

BESKRIVELSE AV PLANOMRÅDET

Utgangspunktet for dette planområdet er den naturlige avgrensningen av tettstedet mellom E6 og jernbanelinjen, men med utvidelser som omfatter Lille Rygge.

Planen skal avklare arealbruk innenfor planområdet. Det inkluderer blant annet tema som blå og grønne strukturer, bruk og vern av historiske bygninger og bymiljø, viktige siktlinjer, utnyttingsgrad, byggehøyder, mobilitet, sosial og teknisk infrastruktur og relasjonene mellom disse. Planavgrensninga skal justeres underveis i planprosessen. Plan- og analyseområdet bør være stort nok for å fange opp viktige elementer og sammenhenger i områdesenteret.

I planområdet bor det ca. 3500 personer og innenfor skolekretsen bor det ca. 5140 personer, hvorav 800 barn opp til ungdomsskolealder. Det forventes en befolkningsvekst på ca. 1,5% innenfor planområdet. Veksten forventes å skje gjennom netto tilflytting, og veksten vil bli størst i den eldre delen av befolkningen.

I Halmstad er det få offentlige og publikumsrettede funksjoner. Det er noe spredt næring og handel langs Ryggeveien og ved stasjonen. Dagens situasjon med få og spredte funksjoner resulterer i en utvanning av sentrum og avhengighet til omkringliggende handelssteder og mye bilbruk.

KULTURMINNER OG KULTURMILJØER

Kulturminner er alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til. Kulturmiljøer er områder hvor kulturminner inngår som del av en større helhet eller sammenheng. Kulturminner er verna gjennom lov om kulturminner. Automatisk freda kulturminner er alle kulturminner eldre enn 1537, samiske kulturminner eldre enn 100 år og erklærte stående byggverk fra perioden 1537-1649. Yngre kulturminner og kulturmiljøer kan fredes gjennom særskilt vedtak.

Kulturminner og kulturmiljøer med deres egenart og variasjon bør tas vare på både som en del av vår kulturarv, som kildemateriale og som varig grunnlag for opplevelser og lokal utvikling. Dette er blant annet slått fast i [formålsparagrafen](#) til kulturminneloven. Kulturminner og kulturmiljøer er et relevant tema å ha med i vurderingen av kommuneplanens arealdel.

Kommunene har et ansvar for kulturminner som en del av sin planlegging i henhold til plan- og bygningsloven. I kommuneplanens arealdel kan kulturminner og –miljøer ivaretas gjennom hensynssoner med bestemmelser og retningslinjer og ved bruk av generelle bestemmelser til planen (plan- og bygningsloven § 11-8 og § 11-9).

MÅL FOR KULTURMINNER OG KULTURMILJØER

Lovverk:

Plan- og bygningsloven
Kulturminneloven
Kulturloven

Nasjonale mål i kulturmiljøpolitikken — Meld. St. 16 (2019–2020)

- Alle skal ha mulighet til å engasjere seg og ta ansvar for kulturmiljø.
- Kulturmiljø skal bidra til bærekraftig utvikling gjennom helhetlig samfunnsplanlegging.
- Et mangfold av kulturmiljø tas vare på som grunnlag for kunnskap, opplevelse og bruk.

Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging

Kommunene identifiserer og tar hensyn til viktig naturmangfold, friluftslivsområder, overordnet grønnstruktur, kulturhistoriske verdier, kulturmiljø og landskap i planleggingen. Samlede virkninger tas hensyn til.

- Kommunene legger til rette for høy arealutnyttelse i byområder gjennom fortetting og transformasjon med kvalitet i omgivelsene, med vekt på arkitektur, byrom, kulturmiljøer, grønnstruktur og andre miljøverdier.
- Kommunene vektlegger arkitektur og kvalitet i de bygde omgivelsene, og planlegger med utgangspunkt i stedenes særpreg, kulturhistoriske elementer og viktige landskapstrekk. Eldre bebyggelse og bystrukturer vurderes som ressurser i en sirkulær økonomi.

Kulturminneplan for Østfold, 2010 – 2022

Skal erstattes av nye regionale planer

Planstrategi for Viken

Relevante mål for innsatsområdene:

- I Viken har kunst, kultur, idrett, friluftsliv og frivillighet en tydelig rolle i samfunnsutviklingen.
- I Viken tar vi vare på historie, og styrker gamle og nye tradisjoner og lokal identitet.
- I Viken tar vi hensyn til kulturminner, aktivitets- og rekreasjonsarealer, naturressurser, matjord og biologisk mangfold i utbyggingsspørsmål.
- I Viken tar vi vare på viktige kulturlandskap, landbruksområder, naturområder, leve-områder for dyr og planter og friluftsområder i vår utvikling. Omdisponeringen av disse områdene er kraftig redusert

Planstrategi for Moss 2024-2027

Kommuneplanens samfunnsdel

Moss kommune satser bevisst på kultur som strategi og verktøy i byutviklingen.

Relevante strategier for å nå samfunnsmålene og kommunens visjon er:

- Både av hensyn til klima og av hensyn til kultur, skal bygg (hele, deler eller materialer) søkes gjenbrukt.
- Vi bruker kunst og kultur til å skape gode opplevelser, vekke undring og debatt
- Kulturminnevernet styrkes som en identitetsskaper og ressurs i by- og stedsutviklingen.

Kommuneplanens arealdel

Kommunedelplan for kulturminner, kulturmiljø og kulturlandskap, Rygge 2017 – 2029

- Kulturarven i Rygge skal forvaltes slik at den sikrer en bærekraftig utvikling og verner kulturminner, kulturmiljø og kulturlandskap som dokumentasjon av fortiden og en ressurs for fremtiden

Planprogram for kommunedelplan for Halmstad

I planprogram for kommunedelplan for Halmstad står det at konsekvenser av planforslaget skal sammenliknes med dagens situasjon/ gjeldende plangrunnlag (0-alternativet). Kulturminner og kulturmiljø skal være et av KU-temaene. Det er registrert verneverdige bygg og kulturminner i området, i tillegg til flere fornminner. Gjennom planarbeidet må området vurderes nærmere i forhold til verneverdige kulturminner og fornminner.

KUNNSKAPSGRUNNLAG

De viktigste kildene til kunnskap om kulturminner er nasjonale registre som er tilgjengelige for kommunene gjennom Norge digitalt.

- [Askeladden](#)
- [Kulturminnesøk](#)
- SEFRAK – register over bygninger eldre enn 1900, tilgjengelig fra Norge digitalt
- Steds- og mulighetsanalyse Dark/Rambøll 2015
- Revidert steds- og mulighetsanalyse 2024– Moss kommune
- Registrering av lokale kulturminner og kulturmiljø 2024 - byantikvaren Moss
- Lokalhistorisk litteratur

BESKRIVELSE OG VERDIVURDERING AV KULTURMILJØER I PLANOMRÅDET

Halmstad er et tettsted med jernbanestasjon og gammelt industrimiljø. Her finner vi oldtidsgårdene Gatu, Molvik og Rosnes, samt middelalderbosetningene Gon og Eskelund. Tettstedet Halmstad slik vi kjenner det i dag ble utviklet i forbindelse med flyplassutbyggingen tidlig på 1950 tallet og før utbygging av flyplassen var dette stedet svært lite bebygd. Plassen Halmstad er nevnt i 1753 som en husmannsplass under Huggenes. Navnet kan komme av "Holms sted". Plassen ble utskilt til egen gård i 1787. Jorden var skrinn, og gården skiftet eiere ofte. Tettstedet utviklet seg sakte, men fikk mer fart da jernbanestasjonen kom, og senere da Lille-Rygge ble etablert som flyplass under krigen og ikke minst da Rygge hovedflyplass ble etablert.

Rygge flystasjon er en militær flyplass som ble anlagt i tiden 1952 – 54. Den hadde svært stor betydning for utviklingen av Halmstad og har vært Rygges største arbeidsplass. Nordvest for planområdet ligger landskapet rundt Værne Kloster som er vernet som landskapsvernområde, i tillegg til at riksantikvaren har definert et større område som et kulturhistorisk landskap av nasjonal interesse (KULA).

Langs jernbanen nordvest i planområdet samt i Voldskogen er det gjort funn av flere lokaliteter fra bronsealder – jernalder, og vest for Halmstad skole ligger sikringssonen til en grop og dyrkingsflate. Kulturminnene er automatisk fredet. I området langs Rygge stasjon er det gjort ulike funn fra vikingtiden, blant annet to graver på gården Rør nordre samt et større bosetning-aktivitetsområde nord og vest for stasjonen. Det er også gjort en rekke funn fra bronsealder– jernalder, dette gir et potensial for funn av flere kulturminner i området.

Rygge stasjon utgjør et sammenhengende og bevart kulturmiljø. Rygge stasjon er regulert til spesialområde for bevaring. Den er fra 1879 og har et viktig kulturhistoriske miljø og er av lokalhistorisk betydning. Meieribygningen i teglstein som ligger her er fra 1880. Meieridriften på Rygge meieri kom i gang ved Rygge stasjon i 1879 og foregikk fram til 1947. Stasjonsmiljøet i teglstein og tre skiller seg ut med sitt tidstypiske uttrykk og representerer arkitekturhistoriske verdier. Den eksisterende jernbanen plasserer miljøet i en større kulturhistorisk kontekst. Godshuset, som var en del av dette miljøet, brant ned i 2020.

Nord og sør for Gon gård er det registrert tre bosetning-aktivitetsområder, og sør i planområdet er det registrert kokegrop. Disse er automatisk fredet. Innenfor planområdet ligger flere steingjerder, i Gonskogen og ved Eskelund. Steingjerdene er karakteristiske og markerer viktige landskapstrekk og eiendomsforhold. Pilegrimsveien har status som europeisk kulturvei, og går gjennom Halmstad, gjennom Rygges unike landskap og videre til middelalderkirken. Johanitterklosteret på Værne Kloster var et viktig pilegrimsmål på 1400 tallet. Veien er blitt tilrettelagt og skiltet.

Halmstad- og mossedistriktet har fra langt tilbake (1600-1900-tallet) hatt betydning i militær planlegging og militær strategi. Flyplassen «Lille Rygge» ble bygget og tatt i bruk av den tyske okkupasjonsmakten under andre verdenskrig. Etter krigen benyttet Flygerskolen flyplassen til treningsflyvning. I dag er Lille Rygge privat.

Ryggeveien, Grønvold smie – Solhøitunet

Strekningen fra Grønvold til Solhøitunet ligger ved Ryggeveien. Ryggeveien var den gamle Fredrikshaldske kongevei som forbandt Norge med Europa. Kongeveien ligger på en morenerygg som består av en tørr grusrygg og som allerede i steinalderen var en naturlig ferdselsåre. Derfor finnes det i dette strekket og område mange fornminner og spor etter at isen trakk seg tilbake.

Foruten fornminnene i dette område finnes det i dag nyere tids bebyggelsen fra 1800 tallet og fram til i dag. Gårder og husmannsplasser med dyrka jord var vanlig for noen ti år tilbake. Bildet er i ferd med å endre seg. Nye, moderne bygg blir i disse tider reist i stort tempo langs Ryggeveien. For å kunne ivareta Halmstads gamle stedsidentitet og vise til historien og tidsdybden fra forrige århundre anbefales det at en tar vare på eiendommene fra Grønvold smie til Solhøitun.

Eiendommene her som enkeltobjekter ved Ryggeveien utgjør et kulturmiljø og er historiebærende for deler av «gamle» Halmstad. Det er et ønske at disse eiendommene kan bevares som et tidsbilde for ettertiden.

Verdivurdering:

Kulturmiljø som er fredet, automatisk fredet etter kulturminneloven F, vurdert som bevaringsverdig etter kulturminneplaneller regulert til bevaring i arealplaner etter plan- og bygningsloven R:

Eiendom	Gbnr	Beskrivelse	Verne-kategori
Lille Rygge	101/1	Hangar fra andre verdenskrig. Fredningsvedtak	F
Lille Rygge	101/1	bebyggelse fra andre verdenskrig	R
Rygge stasjon	103/23	Kulturmiljø på Halmstad. Stasjonsbygning på Rygge.	R
Rygge mølle og Rygge meieri		Rygge mølle: Bygget i 1919 og i bruk som mølle til midten av 1960- tallet. Meieridriften på Rygge meieri kom i gang ved Rygge stasjon i 1879 og foregikk fram til 1947. Dilling meieri ble opprettet i 1880. Begge var andelsmeierier	R

Kulturmiljø som er som er vurdert bevart i dette planarbeidet

Vurdering av verneverdi er utført av byantikvar og er basert på notat med verneverdier, Ryggeveien, Grønvold smie – Solhøitunet.

Eiendom	Gbnr	Beskrivelse	Vernekategori
Smed Grønoldsve i 11	110/2	<p>Grønoldsmia ble flyttet fra Grønfold i 1994. Gjenværende bygningsmasse er SEFRAK registrert. (I planforslaget Smed Grønolds vei – Detaljregulering – 2021 opprettholdes dagens funksjon).</p> <p>Grønoldsmias hoveddel ble gitt som gave til daværende Rygge Museum av Svein Grønfold. I 1994 sto den gjenreist på Bygdetunet. Samuel Larsen kom til Rygge i 1857 som ambulerende smed. I 1863 kom han til Grønfold og tok navnet Grønfold. Samuel bygde først smia nede på gården, senere flyttet han denne opp til Ryggeveien. Sønnen Johannes (f. 1882) gikk i lære hos Samuel, sammen med Sigvard Jenssen-Nygård og Gedør Grønfold. Sigvard og Gedør startet senere egen smie (se Ryggeveien 381). Johannes Grønfold overtok etter sin far i 1909 og utvidet smia med verksted, senere overtok sønnen Svein Grønfold (f. 1911) og drev denne til 1991. Bolig SEFRAK registrert – bygd 1800 – 1890, uthus fra år 1900.</p> <p>Smie, uthus knyttet til våningshus har bevart mange av sine opprinnelige kvaliteter og vurderes som bevaringsverdige både som enkeltbygninger og som kulturhistorisk miljø – representativitet og autenticitet.</p>	<p>Grønfold smie er en del av det bevaringsverdige kulturmiljøet på fra Grønfold smie til Solhøitun. Smia og våningshuset vurderes som bevaringsverdige både som enkeltbygninger og som kulturhistorisk miljø</p> <p>Byantikvaren har anbefalt å gi smia med tilhørende våningshus hensynssone kulturmiljø</p>
Brannstasjon Parkveien	103/2 6	<p>Første brannstasjonen i Rygge, oppført 1952 (muntlige kilder). Opprettet av Vannsjøbygdenes brannkasse. Den gamle «brannstasjonen» inneholdt en jeep og en håndpumpe og ble brukt ved uttrykning. Bygget ligger inntil Rør søndre som består av et gravfelt med 13 rundhauger. Bygget sier noe om utviklingen av brannvesenet, en viktig infrastruktur oppgave som senere ble kommunal.</p>	<p>Bygget er autentisk og bevaringsverdig på bakgrunn av sin historiske verdi.</p> <p>Byantikvaren har anbefalt å gi brannstasjonen hensynssone kulturmiljø</p>
Blomsholm - Eskelund landhandler i Skogfaret 71	104/5	<p>Utskilt fra Blomsholm i 1880. Bygd ca.1850. SEFRAK – registrert. Våningshus og uthus. Rygges første landhandleri. Eiendommen opprinnelig en husmannsplass under Blomsholm. Butikken «Ole J. Eskelund» fra 1880 var en landhandel med assortert utvalg. Butikken var en møteplass der kundene kom fra hele Ryggeraet og helt fra Oven. De kom kjørende med hest og på baksiden var det et stativ til å binde hestene. Marit Sandengen overtok i 1949 og drev butikken fram til 1976. Før landhandleriet så var dette tidligere en husmannsplass.</p>	<p>Bygningene har bevaringsverdi både som enkeltbygninger og som kulturhistorisk miljø – representativitet og autenticitet.</p> <p>Byantikvaren har anbefalt å gi våningshus og uthus hensynssone kulturmiljø</p>
Løkka Fasanveien 6	104/1 2	<p>Løkka oppført ca. 1900. SEFRAK reg. - også registrert et eldre hus der fra 1830. Utskilt fra Gate i 1908. Sveitserhus med uthus.</p>	<p>Bygningene har bevaringsverdi både som enkeltbygninger og som kulturhistorisk miljø –</p>

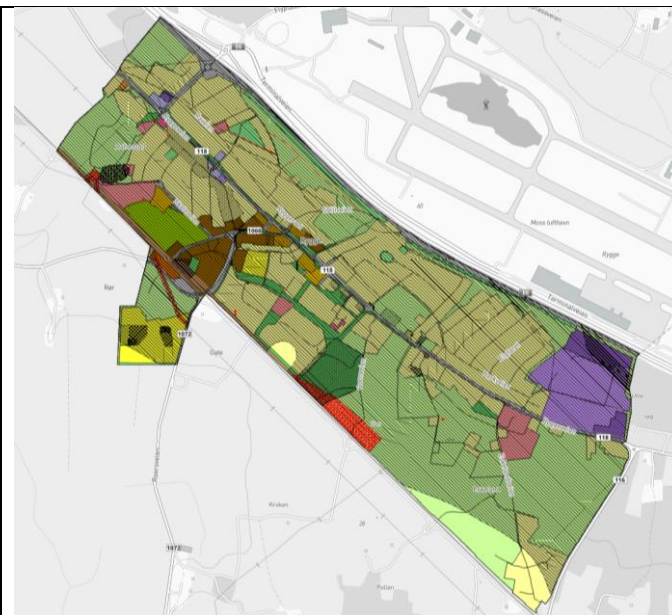
			representativitet og autentisitet. Byantikvaren har anbefalt å sette hensynssone kulturmiljø
Blomsholm Ryggeveien 424	104/3	Blomsholm hovedbygning oppført i 1850, SEFRAK registrert. Låve, stall og fjøs oppført i 1880. Svinehus og høsehus i 1900. Utskilt fra Gate, første skjøte fra 1838. Gården ligger tett på Ryggeveien slik som den lå ved den gamle kongeveien tidligere og eksisterer fortsatt som ett aktivt gårdsbruk. Bygningene har bevaringsverdi både som enkeltbygninger og som kulturhistorisk miljø fra midten av 1800-tallet (alder, representativitet, autentisitet og kulturhistorisk miljø)	Bygningene har bevaringsverdi både som enkeltbygninger og som kulturhistorisk miljø fra midten av 1800-tallet (alder, representativitet, autentisitet og kulturhistorisk miljø) Byantikvaren har anbefalt å sette hensynssone kulturmiljø
Holteveien 4		Voldskogen barnehage har i dag utomhusarealer som ligger i sikringssonen til automatisk fredete kulturminner, felt med gravhauger.	R H570 (Justert etter sikringssone i Askeladden)

Kriteriene i denne konsekvensutredningen tar utgangspunkt i Kriterier for vurderingen av om en plan eller et tiltak kan få vesentlige virkninger for miljø eller samfunn gitt i KU forskriften med de temaene som er vedtatt utredet gjennom planprogram for Halmstad.

Kunnskapsgrunnlag og kriterier for verdisseting		
Tema, datagrunnlag	Hva skal vurderes	Kriterier for verdisseting
Kulturminner og kulturmiljø Kulturminneplaner Askeladden Planregister Temakart KULA Lokalkunnskap og faglig vurdering	Automatisk fredede kulturminner, vedtaksfredede kulturminner, bevaringsverdige kulturminner, kulturlandskap eller kulturmiljø registrert i kulturminneplan eller bevart gjennom arealplaner etter plan- og bygningsloven. Kulturminner, helhetlige kulturlandskap og kulturmiljøer, hensynssoner, samt SEFRAK bygg inngår i dette temaet. Landskapsvern; Det er vurdert om tiltaket vil påvirke landskapet. Vil det skje på bekostning av eller kommer det i konflikt med landskapsbildet. Det er for eksempel sett på om tiltaket eksponeres vesentlig mot kysten og Vansjø eller om det gir fremtredende silhuetter	Grønn – Berører ikke fornminner, vernede eller fredede bygninger eller bygningsmiljø. Berører ikke kulturmiljø eller kulturlandskap. Gul – Noe forringelse av vanlige forekommende kulturminner Noe berøring av mindre del av et regionalt sjeldent kulturminne Rød – Tap av lokalt- og regionalt viktige kulturverdier og tap eller forringelse av kulturlandskap kulturmiljø og kulturminner som er viktige i nasjonal sammenheng.

Beskrivelse av planområdet:

Tettstedet Halmstad mellom E6 og jernbanelinjen, men med utvidelser som omfatter Lille Rygge.

Vurdering av konsekvenser for miljø og samfunn

Utbyggings-område	Berører følgende kulturmiljø	Kulturmiljøets verdi	Påvirkning direkte/indirekte	Konsekvens
B1	Fredede hangarder Bevaringsverdig kulturmiljø	Nasjonal verdi Regional verdi	Fredning og hensynssoner er videreført. Plankrav	Positiv
B2	Ingen kjente	-	-	Nøytral
B3	Ingen kjente			Nøytral
B4	Ingen kjente			Nøytral
B5	Ingen kjente			Nøytral
B6	Ingen kjente			Nøytral
B7	Felt med gravhauger	Automatisk fredet	Formål endret til LNF	Positiv
BA 1-2	Ingen kjente	-	-	Nøytral
N1-N3	Ingen kjente	-	-	Nøytral
Eksisterende boligbebyggelse	Ryggeveien	Vurdert å ha lokal verdi i dette planarbeidet. Ingen verneverdi i gjeldende kulturminneplan for Moss eller gjeldende reguleringsplan.	Ingen planlagte tiltak som vil berøre kulturmiljøene	Positiv konsekvens, avsatt til HS bevaring i planforslaget.
Samlet planforslag	Bygningssmiljø langs Ryggeveien			Positiv konsekvens, se vurdering

FORHOLD SOM SKAL AVKLARES OG BELYSES NÆRMERE I SEINERE PLANARBEID

Kulturmiljø og bevaring eksisterende og tilpasning av ny bebyggelse skal utredes i forbindelse med detaljregulering av Lille Rygge. Et viktig tema her vil være potensiale for bruk av fredede bygninger på Lille Rygge.

VURDERING AV SAMLEDE VIRKNINGER KULTURMILJØ

Konsekvensutredningen viser at planforslaget fører til bedre vern av bevaringsverdige kulturmiljø sammenliknet med dagens situasjon. Fra før kjente automatisk fredete kulturminner og nyere tids kulturminner som er beskrevet i gjeldende kulturminneplaner er ivaretatt gjennom plankart og bestemmelser og sikret minst like godt som tidligere planer. I Holteveien 4 er tidligere utbyggingsformål endret til LNF-formål innenfor sikringssonen til automatisk fredede kulturminner. I tillegg er det gjennom kartlegging vurdert flere nyere tids kulturminner som nå er gitt hensynssone H570 og bestemmelser som sikrer bevaring. Disse har ikke noe vern mot rivning etter dagens plan- og regelverk.